

VEKENEGINA GROBNICA U CRKVI SV. MARIJE U ZADRU

ka veže uz sloj crkv. i svjetovnog plemstva ili pak uz djelatnost nekih redova koji često izravno prenose razvijene umj. oblike. Uz imena hrv. kraljeva (Krešimir, Zvonimir), gradskih priora, biskupa i plemkinja, osobito je važno djelovanje papinskih legata (Majnhard, Gebizon, Gerard),

mahom benediktinaca, koji su zbog dogmatskih zahtjeva i teoloških učenja davali zajednički ton, poglavito u arhitektonskim osnovama i u programu skulpture.

U ranijoj i kasnijoj fazi prepleću se i elementi drugih stilova (predromanički ornamenti, biz. komponenta, gotički elementi), što potvrđuje slobodno kreiranje u domaćim radionicama. Kod stvaranja regionalnih inačica važni su i utjecaji Apulije, Lombardije, Venecije, a u S dijelu i Mađarske; od XIII. st. biz. utjecaji slabe i zadržavaju se uglavnom u ikonografiji.

Među mnoštvom umj. ostvarenja pretežito anonimnih, do izražaja dolaze i jake ličnosti domaće sredine (A. Buvina, Radovan).

Znatne su razlike u broju, značaju i vrsnoći spomenika; tako će u prvome redu spomenici na hrv. obali, a potom istarski, uz poneki iz unutrašnjosti, dati osnovicu za praćenje razvoja i dometa romaničkoga stila na hrv. tlu.

R.

Arhitektura. Zamah gradogradnje pokazuju mnogi gradovi na obali: obnavljaju se stare i podižu nove utvrde i katedrale, oblikuju trgovi i komunalna sjedišta, planski se reguliraju ulične mreže i proširuju predgrađa. Dubrovačke zidine najistaknutiji su fortifikacijski spomenik toga doba. Autonomne gradske komune donose statute s odredbama koje svjedoče o promišljenim urbanističkim koncepcijama. Tako će se u gradske zidine uklopiti obiteljske kuće, biskupske i kneževske rezidencije, samostanski sklopovi (Šibenik, Hvar, Korčula, Trogir).

Gradska središta mijenjaju izgled gradnjom komunalnih loža i palača gradskih knezova i podestata (Poreč, Motovun, Rab, Trogir, Split, Dubrovnik), koje se prislanjaju uz zidine i na gradska vrata ili se pak dižu na središnjim trgovima. Karakterističan je slučaj pulske vijećnice za koju je adaptiran Dijanin hram na nekadašnjem ant. forumu.

Stambena kuća postaje veća, premda najčešće u granicama skućenih gradskih parcela, rastući u visinu ili oblikujući obiteljske sklopove s unutrašnjim dvorištima (zid prema ulici ponegdje im je okrunjen nizom zubaca, dokazujući njihovu obrambenu funkciju usred grada). Pretežno su to ipak manje zgrade s jednosobnim prostorijama na katu, dok su kuhinje u pravilu u potkrovlju. Najviše se romaničkih kuća očuvalo u Splitu, Trogiru i u Zadru, no otkrivaju se i u Kotoru, Dubrovniku, Hvaru, Rabu, Poreču. U XIII. st. kuće se podižu gotovo prema jedinstvenome tipu; vanjšina kuće biva podređena unutrašnjem rasporedu. U prizemlju su portali sastavljeni od vratnika s plošnim lunetama, često ukrašenim obiteljskim grbovima. Dućanska se vrata prepoznaju obično po »vratima na koljeno« (vrata spojena pod istim lukom s prozorom) obnovljene antičke tradicije. Od arhit. plastike karakteristični su međukatni glatki ili profilirani vijenci, dvojni prozori (često s klupicom za cvijeće), konzole pod strehom.

U svjetovnoj arhitekturi izvan gradova najviše se ističu utvrđena vladarska, feudalna ili samostanska sjedišta, najčešće iznad važnih putova

CRKVA SV. KRŠEVANA U ZADRU